

ЕСТАМП

Презентація дисципліни

Еста́мп (фр. *estampe*, досл. «відбиток») — твір друкованої графіки (*гравюра, офорт, літографія, шовкографія* тощо), який являє собою відбиток на папері, рідко — на шовку та інших матеріалах.

Термін **естамп** виник у ХІХ століті. Але сама техніка існувала задовго до виникнення самого терміну. Необхідність мати значну кількість відбитків з друкарської форми-матриці і обумовила появу естампів.

Первісно естамп виконував технічну роль друкованої графіки, а перші естампи виконані в техніці дереворитів (з дерев'яних дощок-матриць).

Естамп має специфіку щодо авторства. Зазвичай оригіналами вважають ті відбитки, котрі створені автором або друкарем у присутності самого автора. Близькими до оригіналу є і відбитки, створені з авторських дощок-матриць, якщо автор вже помер. Так були створені передруки з авторських дощок серія офортів «Франсіско Гойя», відома під пізньою назвою «Лихоліття війни». Передруки офортів Гойї відбулись у 1892, у 1903, у 1906 роках. Зазвичай кількість авторських відбитків свідомо обмежується задля збільшення їх унікальності і підвищення ціни за товар.

Програма курсу “**ЕСТАМП**” передбачає ознайомлення студентів із видами естампу, історією їх виникнення та особливостями виконання. Також важливим завданням курсу є вивчення відомих зразків мистецької спадщини із даного виду графіки.

У спеціально обладнаній майстерні, студенти мають змогу ознайомитись із технологією виконання естампу на прикладі ліногравюри.

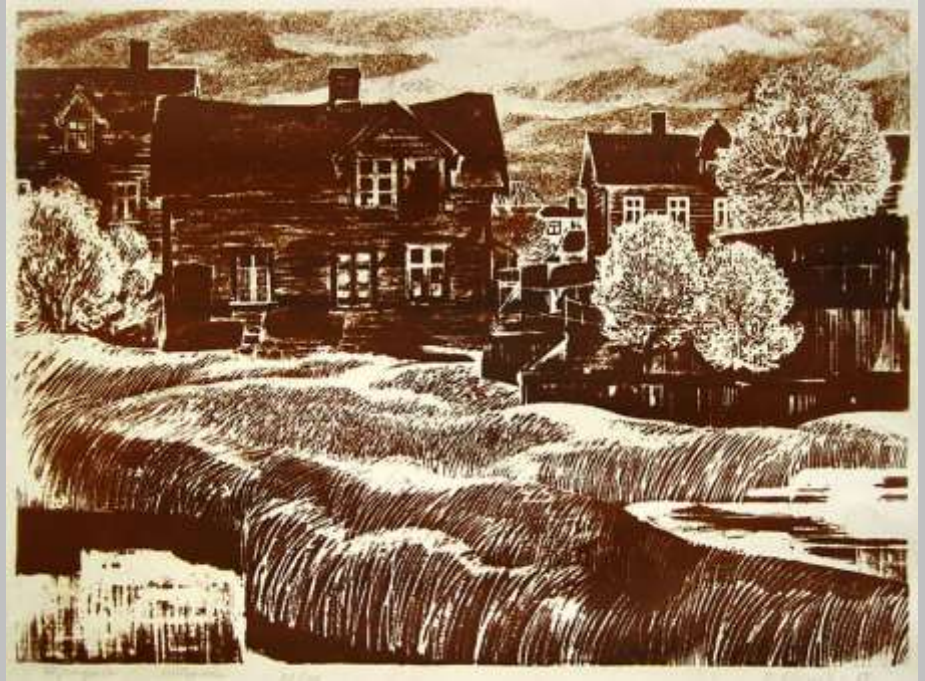
ВИДИ ЕСТАМПУ

Розрізняють чотири різновиди естампу: високий (опуклий) друк, плоский друк, глибокий друк і трафаретний друк. До опуклого друку відносять ксилографію, ліногравюру і гравюру на картоні. До плоского друку – літографію з усіма її різновидами і монотипіями. До глибокого друку: офорт, різцеву гравюру, мецотинто, пунктир, суху голку, акватинта, резерваж, лавіс, м'який лак, олівцеву манеру. До трафаретного друку – шовкографію.

-
- **Гравюра** (від фр. *Gravure* – вирізати, створювати рельєф) – вид графічного мистецтва, що припускає створення різними способами друкованих форм. Існує величезна кількість гравюрних технік: ксилографія, ліногравюра, гравюра на картоні, офорт, різцева гравюра, мецо-тинто, пунктир, суха голка, акватинта, резерваж, лавіс, м'який лак, олівцева манера.
 - **Шовкографія, серіграфія** (від лат. *Seri* – шовк і грец. *Grafia* – форма, зображення) – вид художньої трафаретного друку. Шовкографія з'явилася в Китаї за часів династії Сун (960-1279). Ця технологія швидко поширилася в сусідні з Китаєм азіатські країни. У Японії, наприклад, розвинули цю технологію, поєднавши її з ксилографією і ручним нанесенням фарб. У Європі шовкографія з'явилася наприкінці XVIII століття, через дефіцит і дорожнечу шовку не отримала широкого розповсюдження. Технологія почала розвиватися тільки після того, як був винайдений якісний і недорогий замінник шовку.

А. Дюрер. Таємна вечеря. Гравюра

Ельгурт И. Вежраксала. Шовкографія

-
- **Різдева гравюра, різдець** – найдавніший різновид гравюри. До кінця ХІХ століття прерогативою різцевої гравюри було виконання географічних карт, видів міст (ведута), ілюстрацій для наукових атласів і видань, а також репродукцій творів живопису, скульптури та архітектурних пам'яток для художніх видань. У наші дні використовується, зокрема, для друку американських доларових купюр.
 - **Ксилографія** (від грец. *Силос* – дерево) – гравюра на дереві. Техніка ксилографії зародилася в Китаї. До кінця ХVІІ століття ксилографію робили на дошках подовжнього розпилу – обрізна (поздовжня) гравюра. Для обрізної гравюри береться липова, сливова або грушева дошка подовжнього розпилу, малюнок вирізається різцями, стамесками або ножем. У 1780-ті англієць Т. Бьюїк придумав торцеву гравюру. Для торцевої гравюри використовуються дошки поперечного розпилу з твердих порід кавказької пальми (самшиту). Зображення вирізається різцями різної конфігурації.

А. Дюрер. Поклоніння волхвів.
Ксилографія

-
- **Офорт** (від фр. *Eau-forte* – азотна кислота, буквально – міцна вода) – різновид гравюри на металі.
Інші назви: травлений штрих, класичний офорт, чистий офорт.
Відомий з початку XVI століття. У техніці офорту працювали Альбрехт Дюрер, Жак Калло, Рембрандт і багато інших. Матеріалом для створення друкованої форми служить метал: мідь, цинк, сталь, залізо, латунь.
 - **Пунктир** (від лат. *Punctum* – крапка), пунктирна манера – різновид офорта. Зображення створюється на друкованій формі за допомогою ударів молоточком по пунсонам, гострим сталевим штифтам.
 - **Суха голка** – різновид офорта, що не використовує травлення. Перші досліді використання сухої голки відносяться до початку XV століття, в якості самостійної техніки вона набула поширення з початку XIX століття. Зображення продряпується голкою на металі, позбавленому ґрунту, потім заповнюється фарбою і за допомогою офортного верстата робиться відбиток на папері.

Шевченко 1877

Видубицький Монастир
у Києві

Vue du Monastere de Vidoubetsky
à Kiev

Т. Шевченко. Видубицький монастир у Києві. Офорт

-
- **Монотипія** (від грец. *Monos* – один і *typos* – відбиток) – вид друкованої графіки. На ідеально гладку поверхню друкарської форми наноситься від руки малюнок фарбами, відбиток потім знімається зволоженим папером на друкарському верстаті або вручну. Отриманий на папері відбиток завжди унікальний і неповторний, оскільки в цій техніці можна надрукувати тільки один відбиток.
 - **Меццо-тинто** (від італ. *Mezzo* – середній, *tinto* – пофарбований) – різновид офорта. Найбільший розвиток цей спосіб гравірування отримав в Англії, за що отримав назву “англійська манера”.
Основною принциповою відмінністю від інших манер офорту є не створення системи заглиблень – штрихів і точок, а випрасовування світлих місць на зерненій дошці.
 - **Акватинта** (від італ. *Aqua* – вода, *tinta* – відтінок) – різновид офорта. Поява акватинти відносять до 60-70-х років XVIII століття. Відбиток гравюри в цій манері нагадує малюнок аквареллю і ця подібність зумовило походження назви.

-
- **Лавіс** (від фр. *Lavis* – размивка) – різновид акватинти. Відомий з 1780-х років. Малюнок наноситься прийомом голкового офорта. Тональність отримують шляхом травлення кислотою, яку наносять на дошку пензлем. Межі тонової плями різко окреслені. Відбиток лавісом нагадує роботи, виконані акварельними фарбами. Лавіс за своїми зовнішніми образотворчими характеристиками дуже наближений до акватинти, але відрізняється від неї акварельністю тонової плями, м'якістю і розмитістю обрисів. Так само як і акватинтою, лавіс застосовують у поєднанні з іншими манерами офорта, наприклад, з сухою голкою. Техніка дозволяє отримати з однієї дошки не більше 30 якісних відбитків.
 - **Резерваж** (від фр. *Réservage*) – різновид офорта. Резерваж вперше з'явився у Франції в другій половині XIX століття. Чорнилом, гуашшю або тушшю з додаванням цукру наноситься малюнок пером або пензлем на гладку поверхню металу. Потім друкована форма покривається кислототривким ґрунтом і опускається у воду. Розбухаючи, чорнило піднімають частинки ґрунту, що лежать над ними, які легко знімаються, оголюючи метал. Потім друковану форму опускають в азотну кислоту і за допомогою офортного верстата виконують відбиток на папері. Виходить гравюра, що нагадує начерк пером або малюнок пензлем.

-
- **Олівцева манера** – різновид пунктирної манери поглибленої гравюри на металі, що імітує малюнок олівцем, вугіллям, сангиною або пастеллю. Є комбінованою технікою – наполовину офортної, наполовину різцевої. Була створена виключно для відтворення малюнків і як самостійна манера не отримала широкого розповсюдження.
 - **М'який лак** – різновид техніки офорта. На друковану форму наносять кислототривкий шар м'якого лаку, потім обережно накладають аркуш тонкого паперу. Після чого на папір олівцем наноситься малюнок. Олівець продавлює папір, і той у свою чергу прилипає до м'якого лаку. Коли папір знімають, він зриває лак з друкарської форми і оголює метал. Потім друковану форму опускають в азотну кислоту і за допомогою офортного верстата виконують відбиток на папері.
 - **Ліногравюра** – гравюра на лінолеумі. З'явилася на рубежі XIX-XX століть з винаходом лінолеуму. Для ліногравюри використовується спеціально підготовлений лінолеум, зображення вирізається різцями різної величини. Потім його покривають валиком спеціальною фарбою і виконують відбиток на папері.

Я. Омелян. Тернопільські куполи. Ліногравюра

-
- **Гравюра на картоні** – в якості матеріалу для друкованої форми використовується картон різної щільності. Штрихи на картоні прорізаються голкою або ножом, тонові площині досягаються розпушенням поверхні картону або за допомогою аплікації. Художні можливості гравюри на картоні вельми обмежені, тому вона не отримала широкого розповсюдження серед професійних художників.
 - **Літографія, автолітографія** (від грец. *Lithos* – камінь і *grapho* – пишу, маюю) – спосіб друку, при якому фарба під тиском переноситься з літографського каменю на папір.
 - **Хромолітографія** (від грец. *Chroma* – колір і літографія) – кольорова літографія.

Авторська друкована графіка завжди робиться обмеженим тиражем. Будь який відбиток з тиражу, якщо він видрукуваний і підписаний самим автором – вважається оригіналом і володіє художньою цінністю.